

Anivip

Sinonimi: /

SORTE TRENUTNO NE VZDRŽUJEJO V SLOVENIJI

Sorto sta Jože Osvald in Marija Kogoj Osvald, ki sta v tistem obdobju delala na Kmetijsko veterinarskem zavodu v Novi Gorici, vzgojila z odbiro iz populacije sorte Castelfranco tip Chioggia in nadaljnjo selekcijo. Cilj je bil vzgojiti rastline, ki so v fazi prehoda v tehnološko zrelost odporne na nizke temperature. M. Černe in S. Levičnik v knjigi Solatnice (1984) poročata, da je v preskušanju sorta z oznako Go 101 (op. avt. Anivip), ki je na mraz bolj odporna od v pridelavi razširjene rdeče sorte Palla Rossa, še bolj odporna na mraz pa je istočasno preskušana zelena sorta z oznako Go 104 (op. avt. Monivip). V Sortno listo Jugoslavije, v takratni Seznam novo vzgojenih sort, je bila sorta Anivip vpisana leta 1985. Kasneje (ob vstopu Slovenije v EU) je bila sorta zato, ker ni imela opravljenega preverjanja RIN, iz Sortne liste izbrisana. Ker je bila precej neizenačena, je bilo potrebno več let dodatne selekcije da je nato uspešno opravila preverjanje in bila leta 2018 vpisana kot vrtničarska sorta.

Rastline so srednje velike do velike, listi so srednje veliki, večinoma široko eliptični (lahko tudi eliptični ali okrogli), večinoma mešano rjavo rdeče in zeleno obarvani, robustni, lahko porastli z dlačicami,, glavna žila je večinoma bela, pri nekaterih rastlinah tudi rdeča. Večina rastlin ob izpostavljenosti nizkim temperaturam oblikuje bolj ali manj zaprto majhno ploščato okroglo glavico/rozeto, ki je srednje intenzivno rdeče obarvana, listne žile so močnejše izražene, bele. Oblikovanje glave nastopi pozno do zelo pozno.

Rozetast do glavnat (odprte glavice) tip radiča. Sorta je variabilna po velikosti rastlin in stopnji oblikovanja glave. Primerna je za jesensko pridelavo v hladnejših območjih (setev konec maja in junija) in za pozno jesensko oz. zimsko spravilo (potrebna zašita rastlin) v toplejših območjih (setev julija in avgusta). V obdobju do tehnološke zrelosti so rastline odporne na nizke temperature (do $-8\text{ }^{\circ}\text{C}$), v času tehnološke zrelosti se občutljivost za pozebo poveča. Rdeče obarvanje glave se razvije šele ob nizkih temperaturah. Sorto lahko pridelujemo tudi kot vrtan (za spodrezovanje) radič. Za siljenje je manj primerna. Odpornosti niso znane.

Listi tehnološko zrelih glav/rozet so krhki in blago grenijo. Sort je primerna za uporabo v presnem stanju pri pripravi solat ali za toplotno obdelavo za prikuhe.

Goriški

Sinonimi: /

SORTE TRENUTNO NE VZDRŽUJEJO V SLOVENIJI

Sorta izvira iz populacije, ki so jo oz. jo še vedno gojijo v okolici Gorice in v Vipavski dolini. O pridelavi radiča na tem območju so pisali že konec 19. stoletja, npr. 1885 v Kmetijskih in rokodelskih novicah Rihard Dolenc omenja, da Primorci »bleden« radič izvažajo v Ljubljano, v Gradec in na Dunaj. Podrobnejše opise populacije Goriškega radiča zasledimo sredi prejšnjega stoletja, pogosto poudarjajo, da ni izenačena. F. Vardjan v knjigi Pridelujmo več dobrega semena vrtnih zelenjadnic (1941): *»V naših krajih gojimo le dve vrsti radiča, in sicer rdeči goriški in zeleni tržaški solatnik. ... Goriški radič je pri nas dokaj neizenačen, saj srečamo zelene in rdeče tipe z vsemi prehodi obeh barv. Pravi goriški radič je temno krvavordeč na vrhu, proti dnu listne ploskve pa popušča barva in je tam bolj svetlo krvavordeča. Pegasti listi niso zaželeni!«*. Pridelavo Goriškega radiča podrobno opisuje C. Jeglič (1941). Še sredi 20. stoletja je bil Goriški radič pomembna tržna sorta, saj je naštet in opisana v Priročniku o kvaliteti prehranskih proizvodov iz leta 1965 (Ljubisavljević M., 1965): *»Solato radič se pri nas največ goji in uživa v Sloveniji in Hrvaški. Pri nas se v glavnem goji dve sorti radiča in sicer: Trebiški s temnordečimi listi in Goriški z rdeče-rjavimi listi, ki imajo izražene pege.«*. V Sortno listo Jugoslavije, v takratni Seznam domačih in udomačenih sort, je bila sorta Goriški vpisana že ob sami vzpostavitvi le-te leta 1967. Konec 80-ih let prejšnjega stoletja sta J. Osvald in M. Kogoj-Osvald skupaj z diplomantom Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani M. Premom in N. Dolejši opravila temeljit pregled takrat še ohranjene pridelave Goriškega radiča. Pri lokalnih pridelovalcih so zbrali različne tipe, jih ocenili

in nadalje selekcionirali. Ugotovili so, da znotraj posameznih tipov goriškega radiča obstajajo številni različki (J. Osvald, 1996; M. Prem, 1990; N. Dolejši, 1996). Ob vstopu Slovenije v EU je bil eden od različkov t. i. solkanskega tipa leta 2006 vpisan kot ohranjevalna sorta Goriški, od 2018 je ta sorta vpisana kot vrtničarska. Iz zbranega material sta Osvaldova že prej odbrala sorto Solkanski.

Rastlina je srednje velika, nizka do srednje visoka, razprta do pol pokončna. Listi so srednje dolgi, srednje široki do ozki, narobe jajčasti do suličasti, pri vrhu rahlo zašiljeni, zeleni, z več ali manj svetlo do srednje rdečega poprha in belimi žilami. Ob ti nizkih temperaturah se srednji listi obarvajo temno rdeče, le ob žili ali s spodnje strani so lahko obarvani zeleno. Po siljenju oblikuje srednje velike ali majhne, bolj ali manj zbite rozete ali odprte glavice, narobe stožčaste oblike. Obeljeni listi so spatulaste oblike (spodaj pecljati, zgoraj jajčasto ali okroglo razširjeni), svetlo do srednje rdeči, s spodnje strani večinoma umazano beli, nežni. Nervatura lista je pahljačasta in šibko izražena, na zgornji strani lista rdeča, spodaj bela.

Sorta je namenjena za pridelavo siljenega in/ali vrtanega (za spodrezovanje) radiča. Srednje pozna do pozna sorta, odporna na nizka temperature in v toplejših območjih lahko prezimi na prostem. Odpornosti niso znane. Koreni so razvejani in zato pri siljenju potrebujemo več prostora.

Obeljeni listi so nežni, primerni za presno porabo, manj za toplotno obdelavo. Zelo močno grenijo.

Monivip

Sinonimi: /

SORTE TRENUTNO NE VZDRŽUJEJO V SLOVENIJI

Sorto sta Jože Osvald in Marija Kogoj Osvald vzgojila z odbiro iz populacije sorte Castelfranco tip Chioggia in nadaljnjo selekcijo. Cilj je bil vzgojiti rastline, ki so v fazi prehoda v tehnološko zrelost odporne na nizke temperature. V Sortno listo Jugoslavije, v takratni Seznam novo vzgojenih sort, je bila sorta Monivip vpisana leta 1985. Ob vstopu Slovenije v EU se je ob preverjanju RIN izkazalo, da sorta ni dovolj izenačena. Potrebna je bila dodatna selekcija da je sorta uspešno opravila preverjanje in bila leta 2010 vpisana v Sortno listo Slovenije.

Rastline so velike do velike, listi so srednje široki in dolgi, eliptični in pol pokončni, srednje robustni, svetlo zeleni, rdeče obarvanje je kot razpršeno prisotno na zgornjem robu listov, pojavljajo se tudi rdeče lise, listna žila je bela, včasih rdečkasta. Večina rastlin ob izpostavljenosti nizkim temperaturam oblikuje glave, ki se slabo zapirajo, so majhne do srednje velike, eliptične, svetlo zelene s posameznimi rdečimi lisami. Oblikovanje glave nastopi pozno do zelo pozno. V cvet uhaja zgodaj.

Glavnat (odprte glavice) tip radiča. Sorta je primerna je za jesensko pridelavo v hladnejših območjih (setev konec maja in junija) in za pozno jesensko oz. zimsko spravilo (potrebna zašita rastlin) v toplejših območjih (setev julija in avgusta). Rastline so razmeroma odporne ne nizke temperature (do $-8\text{ }^{\circ}\text{C}$). Sorto lahko pridelujemo tudi kot vrtan (za spodrezovanje) radič. Za siljenje je manj primerna. Odpornosti niso znane.

Listi tehnološko zrelih glav/rozet so nežni, krhki in zelo blago grenijo. Sorta je primerna predvsem za uporabo v presnem stanju pri pripravi solat.

Solkanski

Sinonimi: /

SORTE TRENUTNO NE VZDRŽUJEJO V SLOVENIJI

Sorto Solkanski sta J. Osvald in M. Kogoj-Osvald odbrala in nadalje selekcionirala iz enega od različkov solkanskega tipa v populaciji goriškega radiča (o slednji je več napisano pri sorti Goriški), ki je bil v času selekcije voden pod oznako »GO-SOLK. 1/3«. Konec 80-ih let prejšnjega stoletja sta namreč Osvaldova opravila temeljit pregled takrat še ohranjene pridelave in posameznih tipov znotraj populacije Goriškega radiča. Pri lokalnih pridelovalcih sta zbrala različne tipe, jih ocenila in začela nadalje selekcionirati in razmnoževati. Ugotovila sta, da so tudi znotraj posameznih tipov goriškega radiča obstajali različki (podrobneje v J. Osvald, 1996). Zanimivo branje o siljenem radiču z goriškega območja ponuja tudi članek T. Gomiščka Radič, za prijatelje regut, objavljen v Razpotjih leta 2013 (dostopen preko spleta). V Sortno listo Slovenije je bila sorta Solkanski vpisana leta 1996. Ob vstopu Slovenije v EU se je ob preverjanju RIN izkazalo, da sorta ni dovolj izenačena. Potrebna je bila dodatna selekcija da je sorta uspešno opravila preverjanje in bila leta 2010 vpisana v Sortno listo Slovenije.

Rastline so velike, listi so široki in dolgi, eliptični in pol pokončni, srednje zeleni, rdeče obarvanje je kot razpršeno prisotno po celem listu listov, listna žila je zelena. Glave se ne zapirajo, oblikujejo se le rozete, ki so eliptične, srednje do temno rdeče. Oblikovanje rozet nastopi pozno do zelo pozno. V cvet uhaja pozno. Koreni so srednje veliki, razvejani. Po siljenju so glavice/rozete srednje velike do velike, široko eliptične, odprte, mehke, srednje vijolično rdeče. Obeljeni listi so okroglasti (lopatasti) s kratkim pecljem ali sedeči. Nervatura lista je pahljačasta in srednje do močno izražena, z zgornje strani obarvana rdeče, s spodnje strani belo. Listi blago grenijo.

Sorta je namenjena za pridelavo vrtanega (za spodrezovanje) radiča. Lahko jo tudi silimo. Srednje pozna do pozna sorta, odporna na nizka temperature in v toplejših območjih lahko prezimi na prostem. Odpornosti niso znane. Koreni so razvejani in zato pri siljenju potrebujemo več prostora.

Rozete vrtanega radiča pobiramo šele potem, ko so nekaj časa izpostavljene mrazu, da se rozete nekoliko zgostijo in listi postanejo bolj krhki in manj grenki. Obeljeni listi so krhki in primerni predvsem za presno porabo, lahko jih tudi toplotno obdelamo. Listi so srednje debeli in blago grenijo.

Solkanski regut

Sinonimi: /

Sorto so pri Semenarni Ljubljana odbrali iz solkanskega tipa v populaciji goriškega radiča (o slednji je več napisano pri sorti Goriški). Zanimivo branje o siljenem radiču z goriškega območja ponuja tudi članek T. Gomiščka Radič, za prijatelje regut, objavljen v Razpotjih leta 2013 (dostopen preko spleta). Vsestransko uporabnost goriških radičev je lepo predstavil T. Gomišček v članku Prav poseben zimski radič z goriških vrtov objavljenem v reviji Zeleni raj (dostopno preko spleta): *»Najbolj celovito bomo uživali v domačem regutu, če ga bomo pripravili kot solato. Samega ali z dodatki (ocvirki, jabolko, hren...). Sprazeno šalotko da odlično juho, sto kombinacijo okusov lahko pripravimo tudi rižoto ali rezance, nadevamo domače raviole ali ga ponudimo kot prilogo k mesu. Radič na nabotalu lahko pomakamo v fondije: sirov, zasekin, čokoladni. Užitna je tudi korenina. Otroci so jih nekoč gulili in prodajali na trgu, da bi kaj malega zaslužili. Kupovale so jih bolnišnice, pa tudi zdravi ljubitelji bolj grenkih okusov; pred uporabo jih je treba kuhati, da se zmehčajo. Posušene v pečici so bile osnova za kavni nadomestek – cikorijo, namočene v žganju nam dajo dobro grenčico.«*. Sorta Solkanski regut je ime dobila po lokalnem poimenovanju za radič, tj. regut. Na območju Solkana, ki je eden od središč, kjer se danes še ukvarjajo s pridelavo siljenega radiča, mu namreč pravijo »sukenski regut«. Sorta Solkanski regut je bila v Sortno listo Slovenije vpisana leta 2018 kot vrtičkarske sorta.

Rastline so srednje velike do velike in srednje visoke, listi so srednje široki do široki in dolgi, pokončni, srednje do temno zeleni, temno rdeče obarvanje je kot razpršeno prisotno po celem listu listov, listna žila je rahlo rdeče obarvana. Glave se ne zapirajo, oblikujejo se le rozete, oblikovanje rozet nastopi pozno do zelo pozno. Koreni so srednje veliki do veliki, razvejani. Po siljenju oblikuje srednje velike, bolj ali manj zbite polodprte ali odprte glavice, narobe stožčaste ali široko eliptične oblike. Glavice/rozete so mehke, od srednje do temno rdeče. Obeljeni listi so spatulaste oblike (v spodnjem delu pecljati zgoraj lopatasto razširjeni) s srednje dolgim pecljem. Nervatura lista je pahljačasta in močno izražena, z zgornje strani obarvana rdeče, s spodnje strani belo. Listi blago grenijo.

Sorta je namenjena za pridelavo siljenega in vrtanega (za spodrezovanje) radiča. Srednje pozna do pozna sorta, odporna na nizka temperature in v toplejših območjih lahko prezimi na prostem. Odpornosti niso znane. Koreni so razvejani in zato pri siljenju potrebujemo več prostora.

Obeljeni listi so razmeroma debeli in krhki in primerni za presno porabo in toplotno obdelavo, blago grenijo.

